

NATO



ORIENTERING

Reaktionskomité: Per Arboe Rasmussen (ansv. over for presseloven) og Preben Steen Nielsen
Uds. af Atlantsammenslutningen, H. C. Andersens Boulevard 11, 1553 København V

25. ÅRGANG

JULI 1976

UFREDENS HAV

Østersøen har østtyskerne for år tilbage døbt om til „Fredens hav“ og propagandamæssigt søgt at bruge dette som et typisk østligt initiativ i den fredsbevarende retning.

Om ikke andet må de nu døbe havet om. Det er ikke noget fredens hav, og intet tyder på, at man fra Warszawapagtlandenes side ønsker at det skal være et fredens hav. Det skal være et Øst-hav, og derfor provokerer man fra østlig side som aldrig før. Den danske udenrigsminister har måttet informere sine østkolleger om det særegne i den aggressive fremgangsmåde. Udenrigsministeriet har gjort forestillinger over for Sovjet, Østtyskland og Polen. Men det, der sker, er ganske kort, at russiske, østtyske og polske militære fartøjer går nærmere og nærmere på dansk område. Man holder sig til internationalt farvand, men man søger at lave et nyt „normalbillede“ af forholdene i Østersøen. Man har flyttet sine militære øvelsesområder nærmere og nærmere Danmark.

Man sejler ustandselig rundt om Sjælland og Bornholm. Man opretholder landgangsøvelser i terræner, der geografisk ligger meget nær danske geografiske forhold. Man flyver helt frem til, hvor man kan konstatere om danskerne „nu er på mærkerne“.

Derved optrapper man og ændrer det billede man ellers havde af Warszawapagts aktivitet i dette område. Fra østsiden prøver man at skabe et nyt normalbillede, hvor aggression så skulle blive et led i normalbilledet. Formålet kan kun være dette ene: at man i en mere akut situation er i stand til at gå fra det aggressive normalbillede og direkte over i aggressionen. Det er ingen let situation for dansk forsvar og for NATO. Derfor bringer vi i dette nummer to artikler. En om forandringerne i Warszawapagten og en om, hvad man gør for at opretholde et troværdigt forsvar i dette ufredens hav.

Der er stadig koldt i Moskva.

Warszawa Pagten: Forandringerne gang

Af Lawrence T. Caldwell

Caldwell er for tiden på orlov fra Occidental College (Los Angeles) hvor han er docent i statsvidenskab. Han arbejder i forbindelse med et Rockefeller Foundation stipendium og forsker Konflikter i internationale Relationer. Han har bl. a. skrevet „Soviet Attitudes Toward SALT“ 1971, „Soviet and American Relations: One-half Decade of Détente“ (der nærmer sig sin udgivelse) og en række artikler i publikationer som „Current History“, „Worldview“ og „The Los Angeles Times“.

Vi har i tiden siden 1969 oplevet forskydninger i forbindelserne mellem Øst og Vest der har været mere dybtgående end nogensinde siden NATO og Warszawa Pagterne blev til. Udviklingen i den helhed har man kaldt „détente“, afspænding. Mens afspænding klart nok drejer sig om en udvikling der endnu ikke er forløbet, bragte Konferencen om sikkerhed og Samarbejde i Europa (CSCE), og topmødet i Helsingfors i juli 1975, en veldefineret periode i Warszawa Pagtens udenrigspolitik til afslutning. Kampagnen for CSCE havde domineret Warszawa Traktat Organisationens (WTO) fælles politik, og medlemmernes individuelle udenrigspolitik, lige siden tanken om konferencen dukkede op i dens nyere form ved et møde i Budapest i WTOs Politiske og Konsultative Komité (PCC) i marts 1969¹.

Den nuværende udvikling gør det derfor rimeligt at stille et vigtigt spørgsmål: Hvad

er der hændt i Østeuropas politiske struktur under de seneste intensiverede forhandlinger og kontakter mellem Øst og Vest? Betimegheden af at stille dette spørgsmål understreges af Sovjet- og Warszawa Pagt-ledernes offentlige udtalelser i den senere tid. Et hovedtema i disse udtalelser har været en række henvisninger til at den øgede samordning indenfor WTOs udenrigs- og militærpolitik har bidraget til afspændingens heldige udfald. I sin tale i 1974, på årsdagen for Oktober-revolutionen, fremhævede Sovjets udenrigsminister, Andrei Gromyko, årsagssammenhængen mellem „Kampen for Fred og Socialisme“ og samordningen af Pagtens politik:

„Vi handler på basis af fælles, aftalte holdninger... Historien har aldrig tidligere oplevet en sådan enhed... Warszawa Pagten frembyder et sikkert forsvaret for deres (medlemmers) sikkerhed. Indenfor organisationens rammer fuldkommengøres det politiske og militære samarbejde mellem broderlige lande i fredens tjeneste.

Ved at kombinere organisk nationale interesser med samfundets interesser som helhed, har de socialistiske stater samlet værdifulde erfaringer i samordningen af deres udenrigspolitik...“²)

1) „Pravda“ (Moskva) 18. marts 1969. Marshall Shulman har beskæftiget sig med oprindelsen til Sikkerhedskonference-ideen, og betydningen af marts 1969-versionen, i sin fortræffelige artikel „A European Security Conference“ gengivet i „Survival“ (Lodon) i december 1969, s. 373-81. Robert Legvold har i en grundig artikel „European Security Conference“ i „Survey“ (London), sommeren 1970, s. 41-51, analyseret hvorledes konference-ideen ændredes under indflydelse af politiske forandringer i Vesttyskland. Nærværende artikels forfatter har eftersporet det diplomatiske spil i hvilket CSCE og Forhandlingerne om gensidige Styrke Reduktioner (MFR) greb ind i hinanden, og har gengivet sine konklusioner i en artikel „Conspiracy, Bargaining and Transformation: Three Views of Soviet Intentions in Europe“, „Worldview“ (New York) november 1974, s. 44-51.

2) „Pravda“, 7. november 1974. Dette var ligeledes et hovedemne i Leonid Brezhnev's tale til det Ungarske Socialistiske Arbejderpartis 11. kongres i marts 1975. (Se sammesteds 19. marts 1975).



*Den russiske general Ivan Yakubovsky,
der er øverstkommanderende for Warszawapagtens styrker.
Artiklen om pagtens forandringer stammer fra »Problems of Communism«.*

Sovjetledernes valgtaler i juni 1975 gen- tog disse synspunkter i stærke vendinger. De fremhævede her Warszawa Pagtens rolle, og navnlig den afgørende rolle den politiske samordning i PCC spiller, ved „at iværksætte de positive forandringer i Europas politiske klima“³⁾.

Den slags påstande om den politiske sam- ordnings betydning for fremgangen i af- spændingen kan nok afvises og opfattes som forsøg på at bygge alliancen op. På den an- den side vil det være vanskeligt at afvise at tiden efter 1969 har bragt betydningsfulde resultater indenfor Sovjets og Østeuropas udenrigspolitik. Set med Sovjet-øjne synes to udviklinger i det store og hele at have va- lideret den førte afspændings-politik: det bedre klima i forholdet Øst-Vest, og den be- tydelige fremgang kommunister og sociali- ster har opnået i mange lande. Dertil kom- mer at perioden også har kunnet opvise be- tydelige forbedringer i forholdet mellem Sovjetunionen og dens Warszawa Pagt-allie- rede. Med 1968-interventionen i Tjekoslova- kiet hængende over hovedet, turde Moskva f. eks. i marts 1969 ikke at risikere mere end et to-timers møde i Pagtens politiske konsul- tative Komité. Spændingen, der var gået forud, er imidlertid forlængst forbi. Faktisk deltog alle Pagtens ikke-Sovjet medlemmer i anstrengelserne for at indkalde og gennem- føre CSCE.

Der er i sandhed sket forandringer inden- for WTO i de seneste år. Organisationens kommando-struktur er modereret. Politisk konsultation er mere vidtstrakt, og anven- des oftere. Kvantiteten og kvaliteten af Pag-

tens styrker er ændret. Og med disse foran- dringer er også den militære doktrin ændret.

Det springende punkt er naturligvis om forandringerne virkelig har ændret, eller er ved at ændre, de gensidige forhold i Øst- europa på en afgørende måde. I nærværen- de artikel vil vi søge at nå frem til nogle fore- løbige bedømmelser på dette område. Skønt det står forfatteren klart at en gen- nemgribende behandling af emnet ville kræ- ve at også dets økonomiske omfang blev bragt ind i billedet – ved at analysere de gensidige forhold indenfor COMECON – mener han dog at en undersøgelse af rela- tionerne indenfor Warszawa Pagten stadig kan tilvejebringe et betydningsfuldt indblik. Diskussionen vil derfor her samle sig om- kring Warszawa Pagten.

Warszawa Pagten opfattes af dens med- lemmer først og fremmest som en militær- alliance, og militære detaljer er de mest nid- kært bevogtede af alle hemmeligheder in- denfor den byzantinske og paranoide ver- den af sovjetisk informations-sikkerhed. Mens det vi kan stykke sammen er ret over- fladisk, foreligger der dog tilstrækkelig mange enkeltheder der tillader os at finde frem til nogle forsigtige hypoteser om de ændringer der har fundet sted indenfor Pag- ten. Den mest interessante ændring er mu- ligvis den der fundet sted indenfor kom- mando-strukturen.

DEN NYE KOMMANDO-STRUKTUR

Den 26. marts 1969, i kølvandet på inter- ventionen i Tjekoslovakiet, og i kølvandet på den kinesisk-sovjetiske grænsekonflikt tidligere i marts, mødtes Warszawa Pagtens politiske konsultations Komité i Budapest, og godkendte der en del institutionel reor- ganisation. PCC er et organ der i nogen grad modsvarer Det nordatlantiske Råd. Målt med Warszawa Pagt-standarder var mødet næsten lige så bemærkelsesværdigt for dets relativt betydningsfulde indhold, som for dets kortvarighed. (Det varede min- dre end to timer).

Beslutningerne på Budapest-mødet har

3) Citatet stammer fra en tale af A. N. Kosygin, re- fereret sammesteds 12. juni 1975. A. P. Kirilenko brugte en tilsvarende formulering i en tale udsendt i direkte transmission fra Leningrad den 10. juni 1975. (Se For- eign Broadcast Information Service, „Daily Report“: Soviet Union, 19. juni 1975 s. R-14). Brezhnev („Prav- da“ 14. juni 1975) og N. V. Podgorny (sammesteds 13. juni 1975) anvendte temaer der stemte overens med de øvrige, men de understregede ikke den udenrigspolitiske koordination indenfor WTO. Yu. V. Andropovs tale (sammesteds 10. juni 1975) havde et fuldstændig andet anstrøg. Den understregede faren for ideologisk infiltra- tion fra kapitalistlandene på en måde der var helt ude af trit med de andre ledes kommentarer.

antagelig haft mindre indflydelse på Warszawa Pactens vigtigste institution – PCC – end på noget andet af Pactens organer. Medlemsskabet ændredes noget. Før 1969 bestod PCC af Parti-Førstesekretærer, formændene for de respektive Ministerråd, udenrigsministre og forsvarsministre. Budapest-mødet nedsatte en særlig Komité af Forsvarsministre (CDM) og forsvarsministrene deltager antagelig ikke længere i PCC-møderne. Sådan har det ihvertfald været i de fem fulde møder der har været afholdt siden reorganisationen i Budapest. (Se tabel 1).

Mens PCC beholdt en forrangs-stilling indenfor WTO, og øjenssynlig stadig bevarer den generelle ledelse af alliancen, har den åbenbart kun begrænsede funktioner som organ for politisk konsultation. I modsætning til dens NATO-sidestykke er den trådt sammen med uregelmæssige mellemrum, og kun sjældent (se tabel 1). Men, som vi skal komme ind på senere, eksisterer der nu mindre formelle konsultations-former blandt WTOs politiske ledere, som erstatning for PCC-møderne.

Af større betydning var det at Budapest-mødet, som nævnt, nedsatte en Komité af Forsvarsministre. Nedsættelsen af komiteen førte til en dramatisk ændring i den rolle nationale forsvarsministre spillede. Ifølge bestemmelserne i Warszawa Traktaten af maj 1955 skulle „Forsvarsministrene eller andre militære ledere i signatar-staterne“ virke som Vice-Øverstkommanderende indenfor Pactens væbnede styrker⁴). Dette havde i praksis betydet at militære afgørelser blev videregivet direkte fra WTOs Øverstkommanderende (altid en Sovjet-general) til de nationale troppekontingenter gennem disses forsvarsministre. Reformerne fra 1969, som tildelte forsvarsministrene en ny formel rolle, gjorde samtidig de delta-gende landes vice-forsvarsministre til vice-

øverstkommanderende i WTOs fælles-styrker. Disse ændringer syntes i nogen grad at underlægge kommandoen de nationale beslutningsstagende myndigheder – ihvertfald i fredstid. Mens en forsvarsminister naturligvis altid havde været underlagt Partiet og regerings-myndigheden i hans hjemland, kræves det antagelig nu af en vice-minister at han ikke blot rapporterer til sit nationale Ministerråd og Centralkomité, men at han gør det gennem sin minister. Denne yderligere bureaukratiske bestemmelse vedrørende den nationale beslutningsproces, gav således de nationale autoriteter bedre lejlighed til at bedømme, ihvertfald potentielt, de afgørelser de får forelagt⁵).

En anden betydningsfuld nyskabelse, der hidrører fra PCC-mødet i Budapest, var oprettelsen af et Militærråd. Malcolm Mackintosh har søgt at give et billede af dette organ, og finder at dets oprettelse er den væsentligste ændring 1969-reformerne medførte⁶). Rådet består øjensynlig af: den Øverstkommanderende (Marskal I. I. Yakubov-sky), en Vice-Øverstkommanderende (Generalløjtnant I. V. Stepaniuk), Stabschefen

5) Det modsatte udfald af forandringerne - d.v.s. at Viceministeren blev fjernet fra hans normale bureaukratiske led i kommandoen - ville have betydet et tilbageskridt i retning af stalinistiske former. Et sådant skridt ville næsten sikkert have fremkaldt voldsomme indsigelser fra de østeuropæiske medlemmer. Indsigelser af denne art forekommer ikke i de officielle dokumenter, og hele tonen i den almindelige kommentar vedrørende national kontrol lader formode at den nævnte konklusion er rigtig. For en indgående diskussion af den østeuropæiske kommentar henvises til R. W. Herricks „Warsaw Pact Restructuring Strengthens Principle of National Control“, Radio Liberty, „Dispatch“ (München). 6. marts 1970.

6) „The Warsaw Pact Today“, „Survival“, maj-juni 1974, s. 122-26. Denne artikel rummer det mest omfattende generelle sammendrag af 1969-reformerne hidtil offentliggjort. Remington (citerede værk 128-33) analyserer reformerne, og det samme gør Richard Staar (i „The Communist Regimes of Eastern Europe“, 2nd rev. ed., Stanford, The Hoover Institution, 1971 s. 219-24) omend han lægger hovedvægten på tiden før 1970. Den mest komplette analyse nærværende artikels forfatter kender er en afhandling af A. Ross Johnson, „Soviet-East European Relations: The Military Aspect“, der blev forelagt ved Konferencen om Østeuropas Internationale Politik der afholdtes på Columbia University 27-28. marts 1974. Den vil blive gengivet i en kommende bog redigeret af Charles Gato og udgivet af Praeger Publishers.

4) Gengivet som Dokument 1 i Robin Remingtons nyttige afhandling „The Warsaw Pact, Case Studies in Communist Conflict Resolution“, Cambridge, Mass., MIT Press, 1971, s. 201-6.

Tabel 1: Warszawa Traktat Organisationen – Forhandlingsmønstret 1969-75

Dato og sted	Modets art a)	Emner og (fremhævet) udtalelser eller beslutninger
1969		
17. marts – Budapest	Hele PCC	Appel om europæisk sikkerhed, organisations-reformer. Europæisk sikkerhedskonference, og underforstået, den nye vesttyske regering; godkendelse af tosidede forhandlinger med Vesten. Den nye vesttyske regerings initiativer. Ingen dagsorden bekendtgjort. Sikkerheden ved grænserne, WTO-hærenes forsvarsevne.
30. okt. – Prag	Udr.min. b)	
3.-4. dec. – Moskva	Parti- og statsledere	
9.-10. dec. – Moskva	MC	
22.-23. dec. – Moskva	CDM	
1970		
27.-28. april – Budapest	MC	Troppetræning, staben i hovedkvartererne, de fælles væbnede styrkers kampberedskab. (25-årsdagen for Tjekoslovakiets befrielse) intet formelt møde eller dagsorden bekendtgjort. WTO-nationernes forsvarsevne, kampberedskab. Europæisk sikkerhedskonference.
8.-10. maj – Prag	Partiledere c)	
21.-22. maj – Sofia	CDM	
21.-22. juni – Budapest	Udr.min.	
20. august – Moskva	Hele PCC	Godkendelse af traktat USSR-Vesttyskland. Troppetræning, staben i hovedkvarterer, kampberedskab. Udtalelser om europæisk sikkerhed, Vietnam, Mellemøsten. Ingen dagsorden bekendtgjort.
27.-30. okt. – Varna	MC	
2. dec. – Østberlin	Hele PCC	
21.-23. dec. – Budapest	CDM	
1971		
18.-19. feb. – Bukarest	Udr.min.	Europæisk sikkerhedskonference, kampagne for anerkendelse af Tyske demokratiske Republik. Ingen dagsorden bekendtgjort. (Ved 24. Sovjet partikongres) intet formelt møde eller dagsorden bekendtgjort. Operationernes effektivitet. Samarbejde i Comecon, Verdens-kommunistbevægelsen, europæisk sikkerhed. Ingen dagsorden bekendtgjort. Europæisk sikkerhedskonference. (Ved 6. polske Arbejderpartis kongres), Europæiske sikkerhedskonference, styrke-reduktioner, NATO.
2.-3. marts – Budapest	CDM	
31. mar.-9. apr. – Moskva	Partiledere c)	
12.-15. maj – Østberlin	MC	
2. august – Krim	Partiledere d)	
26.-29. okt. – Warszawa	MC	
30. no.-1. de. – Warszawa	Udr.min.	
8. dec. – Warszawa	Partiledere	

1972 25.-26. jan. – Prag	Hele PCC	Erklæring om Fred, Sikkerhed og Samarbejde i Europa (med forslag til konference-dagsorden), udtalelse om Vietnam.
11.-12. april – Bukarest 31. juli – Krim	MC Partiledere e)	Øgende militært samarbejde. Sovjets afspændingspolitik, traktater med Vesttyskland, koordination af Comecon og WTO.
17.-20. okt. – Minsk 20.-24. dec. – Moskva	MC Partiledere c)	Ingen dagsorden bekendtgjort. (Ved USSR's 50-årsdag), intet formelt møde eller dagsorden bekendtgjort.
1973 15.-16. jan. – Moskva 8. feb. – Warszawa 16.-17. maj – Sofia 30.-31. juli – Krim	Udr.min. CDM MC Partiledere e)	Sikkerheden i Europa. Ingen dagsorden bekendtgjort. Fællesstyrkernes virksomhed. CSCE, udvidelse af den politiske afspænding til det militære område, Sovjet-USA politik, Comecon.
30. okt.-1. nov. – Prag	MC	Ingen dagsorden bekendtgjort.
1974 6.-7. feb. – Bukarest	CDM	Warszawa Pagtens militære organisation.
27.-28. marts – Budapest 17.-18. april – Warszawa	MC Hele PCC	Ingen dagsorden bekendtgjort. CSCE og gensidig troppe-reduktion, udtalelser om Mellemøsten og Vietnam.
19.-21. nov. – Østberlin	MC	Træning i 1975.
1975 7.-8. jan. – Moskva 18. marts – Budapest	CDM Partiledere f)	Ingen dagsorden bekendtgjort. (Ved 11. Ungarske Socialistiske Arbejderparti-kongres), Blokkens anliggender – mest sandsynligt Rumænien, CSCE.
19.-21. maj – Warszawa	MC	(Ved Warszawa Pagtens 20 årsdag). Ingen dagsorden bekendtgjort.

- a) Her skelnes mellem: møder af hele den politiske konsultative komité PCC; Partiel PCC (d.v.s. parti førstesekretærer og/eller WTO-staternes regeringschefer eller udenrigsministre; Komiteen af Forsvarsministre (CDM) og Militærrådet (MC).
- b) Plus Warszawa Pagtens Øverstkommanderende I. I. Yakubovsky.
- c) Det antages her at de forsamlede partiledere benyttede lejligheden til at drøfte Warszawa Pagt- og andre anliggender.
- d) Minus den rumænske Parti-førstesekretær (og statsoverhovede) Nicolae Ceausescu; plus mongolske Parti-førstesekretær Yumzhagyn Tsedenbal.
- e) Plus mongolske partichef Tsedenbal.
- f) Minus rumænske partichef Ceausescu.

Note angående kilder: Oplysningerne i denne tabel er sandsynligvis ikke komplette, navnlig hvor det gælder møderne i Komiteen af Forsvarsministre. Tabellen er sammenstillet af oplysninger hentet fra Sovjet-publikationer og fra Radio Free Europes rapporter. Forfatteren tager fuldt ansvar for fejl eller udeladelser.

(Armégeneral S. M. Shtemenko), og officerer af generalsklassen fra hvert af de delta-gende lande. Skønt man ved meget lidt om Rådets egentlige funktioner, kan man slutte af tidspunkterne for nogle af dets møder – f. eks. i Moskva i 1969 og i Bukarest i 1972 – at det har ansvaret for at være rådgivende for Komiteen af Forsvarsministre. Men, som det klart fremgår af tabel 1, kan dette ikke tages som noget tilfredsstillende bevis. Det fremgår af foreliggende oplysninger at Militærrådet ikke altid er trådt sammen forud for møderne i Komiteen af Forsvarsministre, og at bekendtgjorte møder i Komiteen ikke altid er fulgt efter et møde i Rådet. Dog synes Mackintoshs opfattelse af, at Militærrådet er en „betydningsfuld indrømmelse“ fra Moskvas side, rimelig nok – Rådet giver Østeuropæerne større adgang til at diskutere de politiske linier.

Hvis Militærrådet faktisk fungerer som rådgiver, eller som stab, for Komiteen af Forsvarsministre, eller hvis denne komité fungerer som en relevant undersøgelseskommission i forbindelse med Militærrådets afgørelser, ville reformer af denne art virkelig være betydningsfulde. Men den ringe hyppighed, med hvilken Komiteen af Forsvarsministre er blevet sammenkaldt, synes at antyde at dens funktion er mindre formel. Komiteens betydning beror antagelig på at den har befriet de nationale forsvarsministre for at indtage en underordnet stilling vis a vis den Øverstkommanderende.

Endnu en institutionel ændring, der blev godkendt ved Budapest-mødet, gjaldt oprettelsen af „De fælles Væbnede Styrkers Stab“, under ledelse af General Shtemenko som stabschef. Efter Ross Johnsons opfattelse har man derigennem skabt Pagtens første permanente fællesstab, og han mener at denne stab har fungeret på en *ad hoc* basis før 1969⁷⁾. Stabschefen, Første Vice-Stabschefen (Generalløjtnant K. K. Pashuk) og to vice-stabschefer er Sovjet-officerer. Hvert af de andre landes styrker bidrager

med en vice-stabschef med rang af generalmajor eller kontreadmiral. For tiden har De fælles Væbnede Styrkers Stab ansvaret for trænings-øvelser, og har muligvis også konsultative funktioner for Fælleskommandoen og Militærrådet. Der er dog næppe tale om at den fungerer som et regionalt hovedkvarter der, i tilfælde af fjendtligheder, ville fungere på samme måde som det ville være tilfældet indenfor NATO/SHAPE. En sådan konklusion afhænger imidlertid i høj grad af hvordan man analyserer interventionen i Tjekoslovakiet i 1968, der altså lå forud for Budapest-reformerne. Efter at kamphandlingerne var kommet igang, overlod WTOs fælleskommando de militære operationer til den Øverstkommanderende for Sovjets landstridskræfter, General I. G. Palovsky, som anførte Sovjets, Bulgariens, Ungarns, Polens og de østtyske hære⁸⁾. Med tiden vil oprettelsen af en permanent fællesstab kunne ændre Warszawa Pagtens operations-mønster i væsentlig grad. Det er i denne forbindelse værd at bemærke at der foreligger rapporter om at WTO nu har et permanent fremskudt hovedkvarter placeret i Lvov i Ukraine⁹⁾. Kombinationen af en permanent fællesstab, og et permanent hovedkvarter, ville i afgørende grad kunne øge WTOs muligheder for at fungere som militærkommando i tilfælde af fjendtligheder. På den anden side synes det forhastet at hævde at en sådan omdannelse allerede har fundet sted. I alle tilfælde ville transport- og forsyningstjenesten, kommando og kontrol, og luftforsvaret, klart nok alle først og fremmest være afhængige af Sovjets styrker. WTO har ikke selv sådanne indsatsmuligheder.

Relationerne mellem den nye fælles stab for de væbnede styrker, og den gamle fælleskommando er ikke helt klare, men den omstændighed at Marskal Yakubovsky rangerer højere end General Shtemenko, både i Fælleskommandoen og i Militærrådet, sandsynliggør at Marskallen fører den almene kontrol med staben på det politiske

7) Johnson (anførte værk s. 16) i det ikke-publicerede manuskript.

8) (anførte sted, s. 122).

9) Sammesteds.

område. Billedet, der tegner sig af de indbyrdes relationer indenfor WTOs nye kommando-struktur, ser således ud (se diagram 1): PCC tager sig af den bredere udenrigs-politiske samordning mellem Pagt-staterne, og modtager øjensynlig rapporter om militære spørgsmål fra Komiteen af Forsvarsministre, og direkte fra den Øverstkommanderende. Marskal Yakubovskys nærværelse ved PCC-møder, ved hvilke forsvarsministrene var fraværende, antyder (1) at Komiteen af Forsvarsministre i det væsentligste er en kommunikations-kanal til nationale forsvars-planlæggere (2) at Komiteen af Forsvarsministre har et meget begrænset rådgivende ansvar udover den rolle medlemmerne spiller indenfor de nationale regeringer og (3) at PCC modtager militære råd hovedsagelig fra den Øverstkommanderende. Dog rapporterer Militærrådet antagelig til forsvarsministrene, enten gennem Komiteen af Forsvarsministre, eller individuelt til nationale beslutningsdygtige organer. Rådet har således en kommunikations-funktion. Fælleskommandoen fører tilsyn med militære operationer, og giver De fælles Væbnede Styrkers Stab bredere vejledning. Den fungerer utvivlsomt formelt under Militærrådet, men Yakubovskys formandsskab i rådet antyder at det antagelig udelukkende fungerer som et kontakt-element, og at det spiller en underordnet rolle. Staben leder da den faktiske træning og fører Fælleskommandoens politik ud i livet.

Der blev øjensynlig også vedtaget nogle nye institutionelle arrangementer i Budapest, med det formål at man skulle kunne følge med i den teknologiske udvikling indenfor våben-systemerne, men man ved næsten intet herom. Hvad det end måtte være, har disse arrangementer sandsynligvis spillet den mindst betydningsfulde rolle i de samlede ændringer af Pagtens procedurer. Sovjetunionen forbliver eneleverandør af Pagtens mest teknologisk udviklede våben, og har altid omhyggeligt hæget om dens monopol – ikke blot med hensyn til de avancerede våbensystemer, men også med det meste af

forskningen og udviklingen, og hele produktionen, indenfor de avancerede våbensystemer.

HVAD REFORMEN INDEBÆRER

Denne hastige oversigt over de reformer indenfor WTOs organisation, der gennemførtes ved PCC-mødet i Budapest i 1969, rejser to spørgsmål af analytisk karakter. Først: Har de nævnte forandringer indenfor Pagt-proceduren haft nogen indflydelse på alliancens militære slagkraft? Svaret er temmelig klart, nemlig nej. Ihvertfald har ingen af forandringerne vist tegn til at have påvirket Warszawa Pagtens kamp-potentiel direkte. Det er måske tænkeligt at de mange forandringer – navnlig tilkomsten af Militærrådet med det formål at give østeuropæiske officerer adgang til mere aktiv deltagelse i planlægningen – har næret den professionelle stolthed, og derigennem de østeuropæiske kontingenters effektivitet og pålidelighed. Vurderinger af ikke-Sovjet Warszawa Pagt-troppers kampmoral og politiske pålidelighed har imidlertid altid været en meget vanskelig sag, og man kunne måske lige så plausibelt slutte at enhver fordel, der kan være opnået, er gået tabt som følge af den mere besværlige kommunikationsproces der er resultatet af vice-forsvarsministrenes optagelse i Fælleskommandoen. Det drejer sig dog her om skøn, der hviler på et så spinkelt bevismateriale, at dets praktiske militære værdi er yderst tvivlsom. Det ville derfor være klogere, og forsigtigere, at antage at Sovjets kommando-struktur, i tilfælde af fjendtligheder, efter al sandsynlighed ville være den fremherskende, som den var det i august 1968, og at 1969-reformerne ikke har haft nogen meningsfuld indvirkning på Warszawa Pagtens militære slagkraft.

For det andet: Hvad har reformernes politiske virkninger været? Dette er langt det mest interessante af de to spørgsmål. Her synes Robin Remingtons og Ross Jonhsons konklusioner at være overbevisende: reformerne 1) var en naturlig følge af østeuropæisk agitation for opnåelsen af større na-

Tabel 2: Warszawa Pagt landstridskræfter i kampformationer, 1968 og 1974

Land	Armerede				Infanteri/motoriserede					
	Divisioner		Styrker		Divisioner		Styrker		Styrker ialt	
	1968	1974	1968	1974	1968	1974	1968	1974	1968	1974
USSR i Østeuropa	13	16	133.000	152.000	13	15	139.000	175.000	272.000	327.000
Tyske dem. Rep.	2	2	19.000	19.000	4	4	48.000	48.000	67.000	67.000
Polen	5	5	47.500	47.500	8a	8a	96.000	96.000	143.500	143.500
Tjekoslovakiet	5	5	47.500	47.500	9	5-1/4	108.000	62.000	155.500	109.500
Ungarn	1	1	9.500	9.500	5	5	60.000	60.000	69.500	69.500
Rumænien	2	2	19.000	19.000	7b	8c	84.000	96.000	103.000	115.000
Bulgarien	4	1	38.000	10.000	8	8	96.000	96.000	134.000	106.000
IALT	33	32	313.500	304.500	53	53-1/4	631.000	633.000	944.500	937.500

a) Ikke inkluderet er een luftbåren og een amfibie-angrebsdivision, da der ikke findes modsvarende styrker i andre nationale WTO-kontingenter.

b) Ikke inkluderet er nogle uafhængige bjergstyrker.

c) Ikke inkluderet er to bjergbrigader og et luftbårent regiment. Der findes ingen modsvarende styrker i andre nationale WTO-kontingenter.

Kilde: International Institute for Strategic Studies, »The Military Balance, 1968-69« og »The Military Balance, 1974-75«, London, 1968 og 1974.

tionale roller i WTOs militære beslutningsproces. De der gik i spidsen her var rumænerne og (før august 1969) tjekkerne. 2) Reformerne skabte faktisk et mere fyldestgørende maskineri ved hvilket østeuropæerne kunne tage del i beslutningsprocessen¹⁰). Tre indslag i reformerne støtter denne bedømmelse. For det første kunne oprettelsen af en permanent fællesstab, som også indbefatter vice-stabscheferne fra hvert af Pagtlandene, medføre at de nationale militære ledere bliver bedre hørt når politikken skal besluttet. Dertil kommer at oprettelsen af den permanente stab, og den formodede oprettelse af det første permanente WTO-hovedkvarter i Lvov, øger chancerne for at WTO-kommandoen, engang frem i tiden, vil kunne bevare den operative kontrol med dens egne styrker om fjendtligheder brød ud – snarere end at skulle underlægges Sovjetunionens nationale kommando. For det andet giver oprettelsen af Militærrådet østeuropæerne et forum, og gør det muligt for dem at tage yderligere, og væsentlig, del i den militære planlægning inden beslutninger træffes af Komiteen af Forsvarsministre eller PCC. For det tredje letter fjernelsen af Pagtens forsvarsministre fra kommandolinien Pagtens indordning under nationale kommando-myndigheder.

Den nyligt opståede konsultationsform mellem partierne i bredere politiske anliggender antyder dog at de ovennævnte konklusioner muligvis må kvalificeres i nogen grad. Oplysninger om hvad der er foregået i møder i Warszawa Pagtens institutioner er som bedst ret overfladiske. Man har faktisk ikke engang pålidelige oplysninger om hvornår Komiteen af Forsvarsministre og Militærrådet er trådt sammen. Møder i PCC finder dog antagelig ikke sted uden offentlig omtale, og intervallerne mellem disse møder rejser spørgsmålet om hvorvidt 1969-reformerne virkelig styrkede de østeuropæiske staters rolle i Pagtens anliggender. PCC mødtes ni gange i løbet af årene 1956-1968.

I de 6½ år, der er forløbet siden mødet den 17. marts 1968, har komiteen afholdt fem møder (se tabel 1). Ser man bort fra de to første år efter reformernes indførelse, i hvilke der blev afholdt tre møder, har der ikke været nogen nævneværdig forøgelse i PCC-mødernes hyppighed. Sådanne kendsgerninger alene fordrer naturligvis ikke at man nødvendigvis må modificere konklusionen om at reformerne tildelte østeuropæerne en større rolle indenfor WTO. Komiteen af Forsvarsministre og Militærrådet var klart nok de vigtigste nye institutioner gennem hvilke østeuropæerne ville have kunnet spille en større rolle. Men de foreliggende oplysninger om disse organer berettiger ikke nogen tillidsvækkende generalisering vedrørende deres praktiske betydning. (Se tabel 1).

Som det fremgår af tabel 1, har den politiske konsultation mellem Warszawa Pagtens medlemmer samtidig været meget intens. Medlemmerne har gjort betydelige brug af både tosidige møder mellem lederne af enkelte stater, og af improviserede møder udenfor Pagtens formelle struktur, navnlig for samordning af udenrigspolitikken. WTO-landenes udenrigsministre mødtes fem gange i tidsrummet fra efteråret 1969 og frem til slutningen af januar 1973, netop i den periode i hvilken Sovjetunionen var igang med at udforme sin afspændingspolitik. Særlige møder af partiledere afholdtes i december 1969, maj 1970, marts-april 1971, august 1971, juli 1972, december 1972, juli 1973 og marts 1975. Det er uklart hvorfor 1969-mødet blot betegnedes et „møde af parti- og statsledere¹¹). Maj 1970, marts-april 1971, december 1972 og marts 1975-møderne var tilsyneladende alle af ceremoniel karakter, men der er næppe tvivl om at der blev talt forretning ved alle møder. Antagelig kvalificerede de andre tre „ferie“-møder på Krim ikke som PCC-sessioner idet Førstesekretær Y. Tsedenbal fra den mongolske Folkerepublik var nærværende, og i tilfældet 1971-mødet fordi generalsekretær Nicolae Ceausescu

10) Remington (anførte værk s. 129-30). Johnson (anførte værk s. 13-14) i det ikke-publicerede manuskript.

11) „Pravda“ 5. december 1969.

fra det rumænske kommunistparti var fraværende. Årsagerne kan dog have været mere af juridisk end rent politisk art. I hvert af de afholdte PCC-møder har ihvertfald regeringschefer, udenrigsministre og partiernes førstesekretærer deltaget, men de to førstnævnte kategorier deltog ikke i Krim-møderne.

Mønsteret, der aftegner sig her, antyder at den ringe hyppighed af PCC-møderne skyldes bureaukratisk bekvemmelighed, eller et bevidst ønske om at begrænse antallet af PCC-møder med fuld deltagelse. Det samlede antal af udenrigsministtermøder, og møder i et begrænset PCC, over perioden slutningen af 1969 og frem til begyndelsen af 1973 (se tabel 1) synes at vidne om et imponerende antal WTO-konsultationer på højeste plan.

Den åbenlyse nedgang i hyppigheden af disse konsultationer i de sidste to år rejser visselig nogle problemer i forbindelse med den nævnte fortolkning, men der findes dog en rimelig forklaring. I 1969-73-perioden var møderne af udenrigsministre, af partiernes førstesekretærer og i PCC hovedsageligt helliget Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa, og det er antagelig ikke helt tilfældigt at konsultationerne blev meget mindre intense efter at man var nået til enighed om konferencens afholdelse. Skønt man ikke i større udstrækning har været opmærksom på dette, synes et af formålene bag sikkerhedskonference-ideen at have været at fremme samarbejdet indenfor Warszawa Pagten. Både tidspunktet for Budapest-appellen i marts 1969 (d.v.s. efter at interventionen i Tjekoslovakiet havde bragt blokken ud af ligevægt) og de mindre hyppige konsultationer efter at konferencens afholdelse var sikret, støtter denne opfattelse. Kampagnen for CSCE gav således WTO et klart formål, et formål der ikke kunne skabe større disharmoni indenfor rækkerne. Da CSCE først var kommet igang, var der skabt en atmosfære gunstig for tættere samarbejde blandt WTO-medlemmerne, og de forskellige politiske ledergrupper kan være

løbet tør for politisk inspiration – eller, hvad der muligvis er mere sandsynligt, følte de en stigende bekymring over at dagsordenen nu lå åben for mere kontroversielle emner. Sovjets kampagner for afholdelse af en Europæisk Kommunistparti Konference, og en International Konference af Arbejder- og Kommunistpartier, viste at Moskva delte de nævnte bekymringer. Men hvad angår de problemer, sådanne konferencer ville rejse, består der ikke længere samme harmoni blandt Pagt-medlemmerne som den der herskede i forbindelse med CSCE-møderne. Derfor har bestræbelserne i retning af udenrigspolitisk samordning ikke været i forgrunden så ofte.

Det er imidlertid risikabelt at gå for vidt i spekulationer der hviler på mønsteret for konsultation mellem WTOs medlemmer. Man har en mistanke om at dette mønster påvirkes af mange faktorer, deriblandt bureaukratiske hensyn, og blot selve problemet at fastlægge tidsskemaer for travlt optagne mennesker. Dertil kommer at tilsyneladende lakuner i konsultationerne siden 1969 ofte kan forklares på en meget enkel måde. F. eks. mødtes Warszawa Pagt-kommunistpartiernes førstesekretærer ikke formelt som en gruppe i tidsrummet mellem Krim-mødet i juli 1972 og WTO-topmødet på Krim året efter, men en blot partiel liste over Pagtens politiske virksomhed – for slet ikke at tale om arbejdet indenfor Comecon – vidner om betydelig kontakt mellem partierne: I november 1973 besøgte den bulgarske Førstesekretær Todor Zhivkov Sovjetunionen, og Sovjetunionens Generalsekretær Leonid Brezhnev rejste til Ungarn. I december sendte alle WTO-medlemmer deres partiførstesekretærer til Moskva i anledning af Sovjetunionens 50-årsdag. Pagtens udenrigsministre mødtes i januar 1973. I februar 1973 aflagde Brezhnev et statsbesøg i Tjekoslovakiet. Hvad der således på overfladen synes at kunne have været en ikke særlig aktiv periode i tankeudvekslingen på højeste niveau mellem partierne, var i virkeligheden en periode rig på tosidede møder, og en periode

som gav samtlige førstesekretærer en anledning til at mødes, nemlig ved Sovjets 50-årsdag. På samme måde opvejedes en 9 måneders pause mellem december 1970 og august 1971 af alle førstesekretærers deltagelse i den 24. Sovjet-partikongres.

Helhedsmønsteret af WTO-konsultation i udenrigspolitiske anliggender støtter antagelig det skøn man er tilbøjelig til at danne sig efter en granskning af selve Budapest-reformerne. Sovjetunionen har siden 1969 søgt at pumpe nyt liv i Warszawa Pagtens struktur. Disse anstrengelse søger at forene de krav afspændingen stiller, med de østeuropæiske medlemmers krav om at spille en større rolle i Pagtens anliggender.

STYRKERNES STRUKTUR OG UDRUSTNING

Man må være forsigtig med at hævde at afspændingen har fremmet den udenrigspolitiske samordning indenfor Pagten, og at Budapest-reformerne har øget den rolle alliansens østeuropæiske medlemmer spiller – sådanne konklusioner ville antyde at der var sket forandringer indenfor WTO, man ikke rigtig har hjemmel for om man udelukken- de tager de militære aspekter i betragtning. Netop på dette område har der været færre gennemgribende forandringer, eller måske mere langsomme forandringer, indenfor Pagtens praksis.

En betydningsfuld kvantitativ ændring indenfor Warszawa Pagtens væbnede styrker forårsagedes af interventionen i Tjekoslovakiet i 1968. Inden da havde Sovjets styrker i WTO-landene udgjort ialt 26 divisioner (20 i den tyske demokratiske Republik, 2 i Polen og 4 i Ungarn). De øgedes i august 1968 med 6 divisioner – een yderligere i Polen, og 5 i Tjekoslovakiet. Mens det er meget vanskeligt at skaffe sig et nøjagtigt billede af Sovjet-troppernes styrker i Østeuropa, talte landstridskræfterne omkring 250.000 før 1968, og 300.000 senere. Tabel 2 giver en løselig sammenligning af de totale WTO-landstridskræfter i 1968 og 1974 (det må her bemærkes at man for at nå frem til sammen-

ligningsdata for 1968 og 1974 i nogen grad måtte regulere de beregninger der var foretaget af det Internationale Institut for Strategiske Studier (IISS), hvorfra tabellen stammer). De angivne tal omfatter ikke omkring 10 divisioner, med ialt noget over 100.000 mand, som er stationerede i Sovjetunionens østlige militærdistrikter, og som i visse situationer ville kunne stå til rådighed for en hastig forstærkelse af Pagt-styrkerne.

Størrelsesberegningerne for landstridskræfterne alene giver dog kun en meget løstrevet idé om Pagtens øgede indhatsmuligheder. Som det vil ses af tabel 3 forøgede de nye Sovjetdivisioner det samlede antal af kampvogne i Østeuropa med 2400 (også her er IISS-beregningerne regulerede for at opnå sammenligningsmuligheder mellem 1968 og 1974-data).

Antallet af nye Sovjet-tropper, og mængden af det nye Sovjet-materiel, blev dog naturligvis udlignet gennem reduktioner af Tjekoslovakiets styrker og udrustning. Set med NATOs øjne, og antagelig også med Pagt-anførernes, betød ombytningen af tjekiske divisioner for sovjetiske en opgradering af WTOs indsatsmuligheder, ikke mindst når man tager i betragtning de misfornøjelser der dukkede op i den tjekiske hær under „Prag Foråret“ i 1968.

De nævnte beregninger ændrer sig ikke meget frem til midten af 1975, skønt NATO og USA beregninger over mængden af Pagt-styrkernes udrustning ændredes noget, og skønt IISS fremholdt at Sovjetunionen nu havde trukket den ekstra division, der var placeret i Polen i 1968, tilbage¹²). Det bør bemærkes at såsnart man var kommet igang i Wien i 1973 med at diskutere de gensidige reduktioner af styrkerne i Europa, og såsnart de vestlige lande derfor i højere grad brugte efterretningstjenesterne til at „tælle“ Pagtens styrker, opvurderedes de vestlige beregninger af styrkernes udrustning inden-

12) Den reviderede IISS-beregning offentliggjordes første gang, uden forklaringer, i Institutts „The Military Balance 1970-1971“. London, 1970, s. 7. Det bør nævnes at ændringerne muligvis skyldes vestlige omregninger snarere end en væsentlig reduktion af Sovjet-tropperne.

Tabel 3: Warszawa Pakt kampvogne, 1968 og 1974

	Kampvogne i 1968 a)	Kampvogne i 1974 b)	Type (og antal, hvor kendt) i 1974
Sovjetunionen	7.020	9.025	T-10 svære vogne; T-62 og T-54/55 middelsvære vogne. PT-76 lette vogne.
Tyske dem. Rep.	1.800	2.400	T-62ere, T-54/55ere og T-34; PT-76ere (ca. 130)
Polen	2.800	3.650	T-62ere, T-54/55ere og T-34; PT-76ere (250)
Tjekslovakiet	2.700	3.500	T-62ere, T-54/55ere og T-34
Ungarn	700	1.780	T-62ere (30), T-54/55ere; PT-76ere (150)
Rumænien	1.200	1.970	T-54/55ere og T-34; PT-76ere (270)
Bulgarien	2.000*)	2.250	T-62ere (ca. 50), T-54/55ere; PT-76ere (250)
IALT	18.220*)	24.575	

*) og flere til.

a) Baseret på IISS »The Military Balance 1968-69« London, 1968. Talene for de østeuropæiske optællinger er hentet direkte fra teksten. Antallet af Sovjet-kampvogne er beregnet på basis af 350 pr. division (10 i Den tyske demokratiske Republik, 1 i Polen og 2 i Ungarn) og 190 pr. mekaniseret infanteridivision.

b) Baseret på IISS »The Military Balance, 1974-75«, London 1974. Tallene for de østeuropæiske lande er hentet direkte fra teksten. Sovjet-kampvogne er baseret på basis af 325 pr. division (10 i Den tyske demokratiske Republik, 2 i Polen og 2 i Tjekslovakiet) og 255 pr. mekaniseret infanteridivision. (Det bør bemærkes at tallene angivet i den nævnte kildes side 8-14 afviger fra tabellen på side 101 hos samme kilde. De forstnævnte anses for at være mere sammenlignbare med data der foreligger i »The Military Balance, 1968-69«).

c) Alle T-62 og PT-76 kampvogne opført i de østeuropæiske inventarlistes, tilkom efter 1968, skønt begge anvendes indenfor Sovjet-kontingenterne forud for denne dato.

for visse kategorier, mens de nedvurderedes indenfor andre.

Det er mere vanskeligt at vurdere de kvalitative forandringer, men det kvalitative har sandsynligvis betydning langt mere end det kvantitative. T-62 kampvognen, som gjorde god fyldest for ægypterne under krigen i Sinai i oktober 1973, er en tydelig forbedring af dens tidligere modsvarighed, T-54/55, og T-62 indgår nu i samtlige WTO-medlemsstyrkers udrustning (se tabel 3). Polen og Østtyskland har antagelig flere T-62'ere end de andre lande. IISS-beregninger angiver også at alle Pagt-lande, undtagen Tjekoslovakiet, siden 1968 har erhvervet PT-76, en lettere kampvogn.

Under krigen i oktober 1973 brugte ægypterne denne kampvogn, med dens fortræffelige amfibie-evner (modsat T-62 som blot har en vis „vade“-evne), ved fremrykningen over Suezkanalen. Senere arbejdede man meget effektivt med vognen da man åbnede huller i Bar-Lev linien¹³). Man har i nogen tid drøftet en efterfølger – M-1970 – men den er endnu ikke så vidt udbredt i Sovjets

opgørelser, at man kan få indtryk af dens anvendelighed, og, hvad der betyder mere i den øjeblikkelige situation, har man endnu ikke set den opført i andre Pagt-landes inventarlist¹⁴).

Skønt kampvogne måske har bekymret NATO- og amerikanske planlæggere mest (Sovjetunionen har fremstillet ca. 3000 om året mod ca. 600 i USA) udligner NATO-kampvognenes noget bedre teknologi, og NATOs bedre og mere vidtforgreneede anti-kampvogns indsatsmuligheder, i nogen grad WTOs numeriske overlegenhed. (24,575 mod ca. 9.250 i 1974¹⁵). Kvalitative forbedringer, ikke blot af kampvogne, men også af de såkaldte BMD (en pansret troppe-transportvogn) har ført til en af de vigtigste opvurderinger af Warszawa Pagtens udrustning.

Der har også været tale om andre fremgange. Alle WTO nationale enheder har siden 1968 modtaget anti-kampvogn styrede våben (ATGW) – de såkaldte „Snapper“, „Sagger“ og „Swatter“¹⁶). Alle tre har optisk sigte. Snapper og Swatter er monterede

13) En god analyse af oktoberkrigen i offentligt kilde materiale findes i IISSs „Strategic Survey 1973“, London, 1974, s. 16-27 og s. 52-55.

14) Se særlig vidnesbyrddet der blev aflagt af General Georges S. Brown, formand for USAs fælles stabschefer, overfor en underkomité vedrørende forsvarsministeriet, nedsat af Repræsentanternes Hus finanskomité, 26. februar 1975, gengivet i „Hearings before the Subcommittee on the Department of Defence of the House Committee on Appropriations, 1st sess. 94 Cong.“ Washington DC, US Government Printing Office, 1975, 1. del, s. 161 og 167. Der henvises hertil i følgende fodnoter blot som „Hearings“.

15) Det er vanskeligt at anslå antallet af kampvogne, men efter alle beregningsgrundlag har WTO et betydeligt kvantitativt forspring over NATO. De i nærværende artikel nævnte tal er hentet fra artiklens tabel 3, og fra IISSs „The Military Balance 1974-1975“, London, 1974. NATO-tallene omfatter samtlige middelsvære og svære kampvogne opført i Nato-landenes inventarlist^{er} og placeret på det europæiske fastland, skønt de ikke alle er beregnet for anvendelse på samme operationsområde indenfor regionen. Tallene gælder således franske og engelske kampvogne, men ikke norske og tyrkiske kampvogne af positionsmæssige årsager. Portugisiske kampvogne er ikke medregnede af politiske grunde.

Mens det er vanskeligt at fremskaffe sammenlignende oplysninger om kampvogns-teknologien, og skønt foreliggende bedømmelser er kontroversielle, anses i almindelighed den vigtigste USA-kampvogn, M-60, for at være Sovjets T-54/55 betydeligt overlegen. I nogle henseender

overgår den også Sovjets T-62. Nogle analytikere anser at den nye Sovjet-kampvogn, M-1970 - som man mener nu er i produktion i Sovjetunionen, men som endnu ikke findes opført i andre WTO-medlemmers inventarlist^{er} - muligvis overgår M-60 i nogle henseender. Tillige mener de især at den planlagte new-generation USA-kampvogn, XM-1, klart vil overgå samtlige Sovjet-kampvogne i armering, ildkraft og letbævelighed. Til sammenligning se General Browns vidnesbyrd i „Hearings“, 1. del, s. 161, 167 og 193.

Situationen med hensyn til anti-kampvogns missiler er ligeledes indviklet. Mens WTOs landstridskræfter besidder flere anti kampvogns missiler end NATOs landstridskræfter råder over, er WTO-våbnene antagelig NATOs våben teknisk underlegne. Endvidere har USO og NATO større muligheder end Sovjetunionen og WTO hvor det gælder luftbårne anti-kampvogns indsatser. Se General Browns vidnesbyrd (sammesteds, 1. del, s. 169-70) og den amerikanske Hærstabschef, General F. C. Weylands vidnesbyrd (sammesteds, 2. del, s. 281-83). Det bør bemærkes at anti-kampvogns våben er et område på hvilket teknologien ændres meget hastigt. USA har f. eks. sat produktionen af TOW og DRAGON betydeligt i vejret; begge er new-generation anti-tankvogns missiler. Se USA-Forsvarsminister James R. Schlesingers „Annual Defence Departments Report, FY 1976 and FY 1977“ Washington DC. Government Printing Office, 1975, s. iii-55.

16) IISS antydede første gang at disse våben var opført på de østeuropæiske hærs inventarlist^{er} i dets „The Military Balance 1971-1972“, London, 1971, s. 9-11.

på pansrede vogne, mens Sagger kan bæres omkring af en mand. Alle viste sig at være dødbringende under Sinai-krigen i oktober 1973.

Hvor det gælder andre missiler, har alle Pagt-lande „the Frog“, et overflade-til-overflade missil, med en skudvidde på 10-45 miles, som kan medføre et nukleært sprænghovede. Spræghovederne opbevares dog af Sovjetunionen. Alle Pagt-lande anvender tillige „the Scud“, hvis mere moderne variant (1965) har en skudvidde på 185 miles. Den kan medføre enten nukleare eller konventionelle spræghoveder¹⁷⁾. IISS-data antyder tillige at alle Pagt-nationer, undtagen Rumænien, besidder SA12 overflade-til-luft missiler („Guideline“ i NATO terminologi) som er et højtflyvende, kommandostyret missil der slæbes af en motorvogn. IISS-data antyder ligeledes at både Bulgarien og Polen ejer SA-7 overflade-til-luft missilet, der kan medføres af tropper og styres optisk¹⁸⁾.

Alle de nævnte er imponerende våben, men er ikke de mest moderne på Sovjetunionens inventarlistes. I særdeleshed har Sovjetstyrkerne et forbedret ATWG, det såkaldte RPG-7, og mange andre overflade-til-luft missiler, f. eks. SA-6, som er monteret på en vogn, og som er langt mere effektivt i bekæmpelsen af lavtflyvende fly end noget Sovjetunionens Warszawa Pagt-allierede besidder. Den 26. februar 1975 oplyste General George S. Brown, formand for USAs fælles-stabschef, overfor Repræsentanternes Hus finansudvalg, at Sovjetstyrkerne i Tyskland rådede over „mellem 50 og 60 bataljoner af SA-2ere, SA-3ere, (og) SA-4ere, foruden flere regimenter af SA-6ere“¹⁹⁾. Disse sikrer utvivlsomt et integreret luftforsvar af Den tyske demokratiske Republik, og for Sovjetstyrkerne. Dette mindsker, som Sovjet ser det, nødvendighede-

den af en separat østtysk indsatsmulighed på dette område.

Luftforsvaret omfatter naturligvis nærjager-maskiner såvelsom missiler, og her møder vi igen et bevis på Pagtens afhængighed af Sovjetunionen²⁰⁾. Samtlige Pagt-lande ejer MIGer, model 17, 19 og 21. Desuden har Tjekoslovakiet, Rumænien, Polen og Ungarn SU-7 kortdistance jagerbombemaskiner, og de tre førstnævnte lande har tillige II-28 langdistancejagerbombere. Alle disse fly fandtes gengivet i Sovjetunionens inventarlistes allerede før 1960, dog er flyene senere blevet væsentligt ændret. I tilfældet MIG-21 („Fishbed J“ kaldet) så sent som i 1970. Sovjetunionen besidder desuden nyere nærjagermaskiner – „Foxbat“ (MIG-25), „Flagon E“ (SU-15) og en luft-til-luft udgave af „Flogger“ (MIG-23). De vistes alle første gang i 1967, og indsattes i tjenesten i henholdsvis 1971, 1974 og 1971. Ingen af disse fly er blevet overladt non-Sovjet WTO-luftforsvar. Sovjets Luftvåben råder tillige over „Fencer“ (SU-19) en jagerbomber med stilbare vinger, og en „Flogger“ ombygget for angreb mod jorden. Også disse to er blevet tilbageholdt fra andre WTO-luftvåben.

De øvrige WTO landes afhængighed af Sovjetunionen på luftforsvarets område understreges yderligere af at Pagten ikke har nogen egen luftforsvars-kommando. Pagten støtter sig istedet på Sovjets luftforsvars-kommando, der nu ledes af Marskal P. F. Batitsky.

Det bør nævnes at alt dette materiel er bygget, og anvendes, i overensstemmelse med den sovjetiske militære doktrin. Doktrinen og styrkerne har naturligvis et symbiotisk indbyrdes forhold. Skønt meget af den sovjetiske militærdoktrin er indhyllet i dyb hemmelighedsfuldhed, giver dog diskussionen i den militære presse nogle antydninger

17) „The Military Balance 1974-1975“ s. 76 og 84.

18) Sammensteds, s. 85.

19) Se „Hearings“, I. del, s. 183.

20) For beskrivelser af fly-karakteristika og østeuropæiske luftstyrker se „The Military Balance 1974-1975“ s. 11 og 14. Nogle beregninger findes også i General Browns vidnesbyrd, „Hearings“ I. del, s. 147, 162 og 178-84.

af doktrinen indhold²¹). Når våben og mænd opererer på feltet forsyner de os med den endelige prøvesten for den officielle doktrins indhold. At dømme efter diskussionen i den militære presse, af Sovjetstyrkernes placeringer, og af metoderne der anvendes ved militære øvelser, har den væsentligste ændring af WTO-doktrinen over den sidste halve snes år været den, at man nu er ved at forberede kampoperationer med taktiske nukleare våben. Mens den offentlige diskussion om Sovjet-doktrinen frem til midten af 1960'erne i det store og hele fastholdt at enhver brug af taktiske nukleare våben omgående ville lede til en gradvis overgang til almindelig atomkrig, har man efter Nikita Khrushchevs fald i 1964 skænket taktiske nukleare våben en voksende interesse, og den militære presse begyndte at offentliggøre udtalelser med noget forskellige meningsnuancer. Nogle Sovjet-kilder indrømmede muligheden af at krig i Europa, under visse omstændigheder, ville kunne begrænses til taktisk nuklear konfrontation uden at udvikle sig – ihvertfald ikke omgående – til en strategisk nuklear krig. Fællesmanøvrer indenfor Warszawa Pagten har ligeledes lagt vægten på kamp i nukleare omgivelser²²). Hvad der har været antydning om den militære doktrin i den offentlige diskussion synes således at lade sig bekræfte af træning og udrustning i WTO.

Sovjets militær-teoretikere fandt at taktisk nuklear-våben krig kræver at man straks griber initiativet, og at man desuden råder over meget mobile styrker, og vidtforgrene- de formationer²³). Disse teorier bevirkede

at man ikke blot lagde vægten på kampvog- ne, pansrede transportvogne og et stort antal mobile jord-til-luft missiler, men at man også satte ind på enklere områder – f. eks. med vidtspredt bro-overgangs materiale, og kampvogne med dekontaminerings-udstyr.

Af kenne korte beskrivelse af Sovjet- og Pagt styrkerne fremstår et billede af Warszawa Pagtens øgede militære potentiel. Pagtens styrker er gået frem kvantitativt og – vigtigere endnu – kvalitativt, i det tidsrum vi her har beskæftiget os med. Men WTOs militære indsatsmuligheder, som de tegner sig her, levner dog stadig Moskva en over- vægt, der gør de østeuropæiske staters væb- nede styrker næsten totalt afhængige af Sov- jetunionen på to områder. For det første savner Warszawa Pagten helt indsatsmulig- heder på nogle kritiske områder – af hvilke strategisk afskrækkelse og luftforsvar er de væsentligste. For det andet råder Pagtens østeuropæiske medlemmer ikke over nogle af de mest moderne Sovjet-våben. Sovjet- unionen har omhyggeligt og systematisk forhindret udlevering af disse våben til an- dre. Det ses klartest hvor det drejer sig om jagerbombere og nærjagere, men det gælder f. eks. også SA-6eren og kampvogne.

Forsvarsmæssigt set styrker WTOs afhæn- gighed af Sovjet sammenhængskraften in- denfor alliancen: dels fordi en østeuropæisk stat ville have vanskeligt ved at opretholde en effektiv forsvarsposition udenom allian- cen – være det sig mod et andet WTO-med- lem eller mod NATO – og dels fordi den forenkler kommando- og kontrol-problemer- ne som følge af den absolutte integration af

21) I en årrække har Thomas W. Wolfes (Rand Cor- poration) behandling af Sovjets militære doktrin været autoritativ. Se særlig hans „Soviet Power and Europe, 1945-1970“ Baltimore, John Hopkins Press, 1970, s. 451-58 og s. 477-82. To nyttige og nyere diskussioner finder man i Trevor Cliffes „Military Technology and the European Balance“ Adelphi Paper, no. 89, London, IISS, 1972; og John Erickson „Soviet Military Power“, Special Supplement to „Strategic Review“ (Washington), Spring 1973.

22) Wolfe (anførte værk s. 478-80) og Erickson (an- førte værk s. 106-8).

23) Se særlig A. A. Sidorenko, „Nastuplenie“ (Offen- siven), Moskva, Voenizdat, 1970 s. 51-64. Bogen findes oversat i en nyttig serie udgivet af USAF. Sidorenkos

syn på det taktisk nukleare afviger ikke meget fra det der fremsattes i 1962-udgaven af Marskal V. D. Soko- lovskys betydningsfulde arbejde, „Voeniaia“ (Militær strategi). Se „Military Strategy“ (en engelsk oversættelse) New York, Praeger Publishers, 1963, s. 278-95. Forskel- len ligger i de anvendte eftertryk. I begyndelsen af 1960'erne forestillede Sokolovsky sig taktisk nuklear krig som et led i almindelig og global nuklear krig. I løbet af dette tiår begyndte militærskribenter at disku- tere muligheden af at begrænse nuklear krig, og endog af at føre ikke-nuklear krig mellem „imperialister og socialistler“. Men intet i diskussionen udelukkede mulig- heden af at en krig mellem USA og Sovjetunionen kun- ne udvikle sig til at blive generel og nuklear.

styrkerne. Sidstnævnte element ville dog samtidig kunne skabe langsigtede vanskeligheder indenfor alliancen. I de senere år har ikke blot Nord Vietnam, men også Ægypten og Syrien, modtaget Sovjet-materiel der endnu ikke er inkorporeret i Pagt-medlemernes væbnede styrker. Mens man ikke kan vide om der ville kunne ventes yderligere manifestationer af en vis fortrydelighed, som rumænerne undertiden har ladet komme til orde, og som tjekkerne demonstrerede i 1968, har man uundgåeligt på fornemmelsen at loyale allierede irriteres over kontrasten mellem deres fuldstændige afhængighed af Sovjet for nutidig teknologi, og den adgang styrker udenfor Pagts rammer har til denne nye teknologi.

Der er intet i CSCEs Helsingsfors-dokument der berører dette almindelige billede af situationen på afgørende måde, men aftalen mellem samtlige signatarstater om at give 21 dages varsel om militære manøvrer, omfattende mere end 25.000 mand, „der finder sted på et område indenfor 250 kilometer fra grænser vendende imod eller fælles med enhver anden deltagende europæisk stat“ ville i sidste instans kunne få betydning for relationerne inden Pagten²⁴). Da forpligtelsen „hvilér på en frivillig basis“, vil dens opretholdelse i tidens løb ikke blot bidrage til at lette spændingen mellem Øst og Vest, ved at skabe ihvertfald et minimum af samarbejde i militære anliggender, men den vil samtidig kunne forhindre operationer af den art der forekom i Tjekoslovakiet i 1968. Forud „tilkendegivelse“, med derpå følgende intervention, ville naturligvis undergrave og derved forringe CSCE-aftalerne, mens hemmelig intervention ville skade hele CSCE-strukturen i endnu højere grad. Det bør dog fremhæves at en forud tilkendegivelse ikke i nævneværdig grad ville lette ef-

terretningstjenestens arbejde. Troppebevægelser af den størrelse der her er tale om, ville ikke let kunne tilsløres selv om der ingen aftale forelå.

Forslagene om gensidige troppereduktioner (MFR), der drøftes i Wien, ville muligvis kunne have en langt større effekt. NATO har foreslået troppereduktioner i to stadier. Første stadium skulle omfatte tilbagetrækning af 29.000 amerikanske og 68.000 Sovjet-tropper. Forhandlingerne i anden runde skulle sigte efter at nedskære styrkerne til et fælles loft af 700.000 NATO og Warszawa Pagt tropper²⁵). Sovjetunionens oprindelige forslag gik ud på en indledende reduktion af 20.000 mand på hver side. Det ændredes den 31. oktober 1974 således at den første nedskæring udelukkende skulle omfatte Sovjet- og USA-styrker²⁶). Dette første stadium skulle da efterfølges af reduktioner på 5 % og 10 % i de følgende år. Skønt de to forslag klart nok afspejler meget forskellige opfattelser af den militære balance, ville begge kunne påvirke Warszawa Pagts indsatsmuligheder, og samtidig medføre betydningsfulde ændringer med hensyn til Sovjets tilstedeværelse i Østeuropa, med en tilsvarende formindskelse af Sovjets overvægt blandt WTO-styrkerne.

EN ALMEN VURDERING

Man kan således tale om tre forskellige udviklinger indenfor Warszawa Pagten siden 1969. (1) Pagts organer har undergået forandringer som antagelig fremmer den rolle de østeuropæiske stater spiller. (2) Der har været indgående konsultation mellem Pagt-staterne om afspændings-spørgsmålene, ihvertfald frem til 1973, men denne form for fællesaktion er nu muligvis på retur. (3) Der har været betydningsfulde kvantitative og kvalitative forandringer i WTOs militære indsatsmuligheder. Man står imidlertid til-

24) Da nærværende artikel gik i trykken på engelsk var CSCEs „Slut Akt“ ikke almindeligt tilgængelig i trykt form, omend hovedindholdet af aftalen havde været trykt i „The New York Times“ 30. juli 1975. Det citerede materiale stammer fra en ikke-hemmeligstempelt, maskinskrevet kopi der anvendtes indenfor USAs regering.

25) Enkelthederne gengaves korrekt af Leslie Gelb i „The New York Times“, 8. februar 1974.

26) Se et interview i „Izvestia“ (Moskva) 14. december 1974, med Oleg N. Khlestov, leder af Sovjetunionens delegation i Wien. Se ligeledes Bernard Marguerites analyse i „Le Figaro“ (Paris) 11. november 1974.

bage med spørgsmålet om hvad alle disse forandringer beløber sig til – om, eller ej, alliancens fundamentale karakter har ændret sig, eller er i færd med at ændre sig.

Hvis man vil bedømme denne sag afhængig resultatet i høj grad af den analyserende persons opfattelse af alliancens formål, og der må her tages hensyn til tre forskellige led: en bedømmelse af den rolle WTO spiller i Sovjets sikkerhedsberegninger, den rolle WTO spiller indenfor rammerne af Sovjets politiske formål, og WTOs rolle som østeuropæerne ser den. Her vil det være nyttigt at foretage en almindelig vurdering af den nyere udvikling på baggrund af den struktur der foreligger.

Sovjets sikkerhed. Hvor det gælder WTOs rolle i Sovjets sikkerheds-kalkulationer, er det vigtigt at forstå at en væsentlig del af den vestlige uenighed omkring afspændingen, og om Øst-Vest forbindelser i almindelighed siden den anden Verdenskrig sluttede, stammer fra modstridende perspektiver i netop disse spørgsmål. Een analyse er gået ud fra at WTO/Comecon-strukturens hovedformål er at sætte Sovjetunionen istand til at bevare politisk kontrol i Østeuropa, og den fremhæver at Moskva har brugt Warszawa Pagten til at undertrykke den ungarske opstand i 1956 og „Prag Foråret“ i 1968. Et sådant perspektiv, der uden tvivl har dets rod i erfaringer fra efterkrigsårene, har vundet betydelig udbredelse i vestlige samfund, hvormange analytikere, af mangel på andre forklaringer, er vendt tilbage til den opfattelse, at Pagtens øjensynlige optagethed af bevarelsen af konventionel overlegenhed på den centrale front i Europa afspejler hvorfor man finder det så nødvendigt at de allierede skal indtage en politisk følgagtig stilling. En sådan opfattelse tildelel Warszawa Pagten en hovedsagelig politisk rolle i forbindelse med Sovjets sikkerhed. Den tager ikke de WTO-allieredes militære bidrag til forsvaret, og til opnåelsen af Sovjets mål, særlig alvorligt. Således set betyder placeringen af store styrker til opretholdelse af den politiske kontrol tvært-

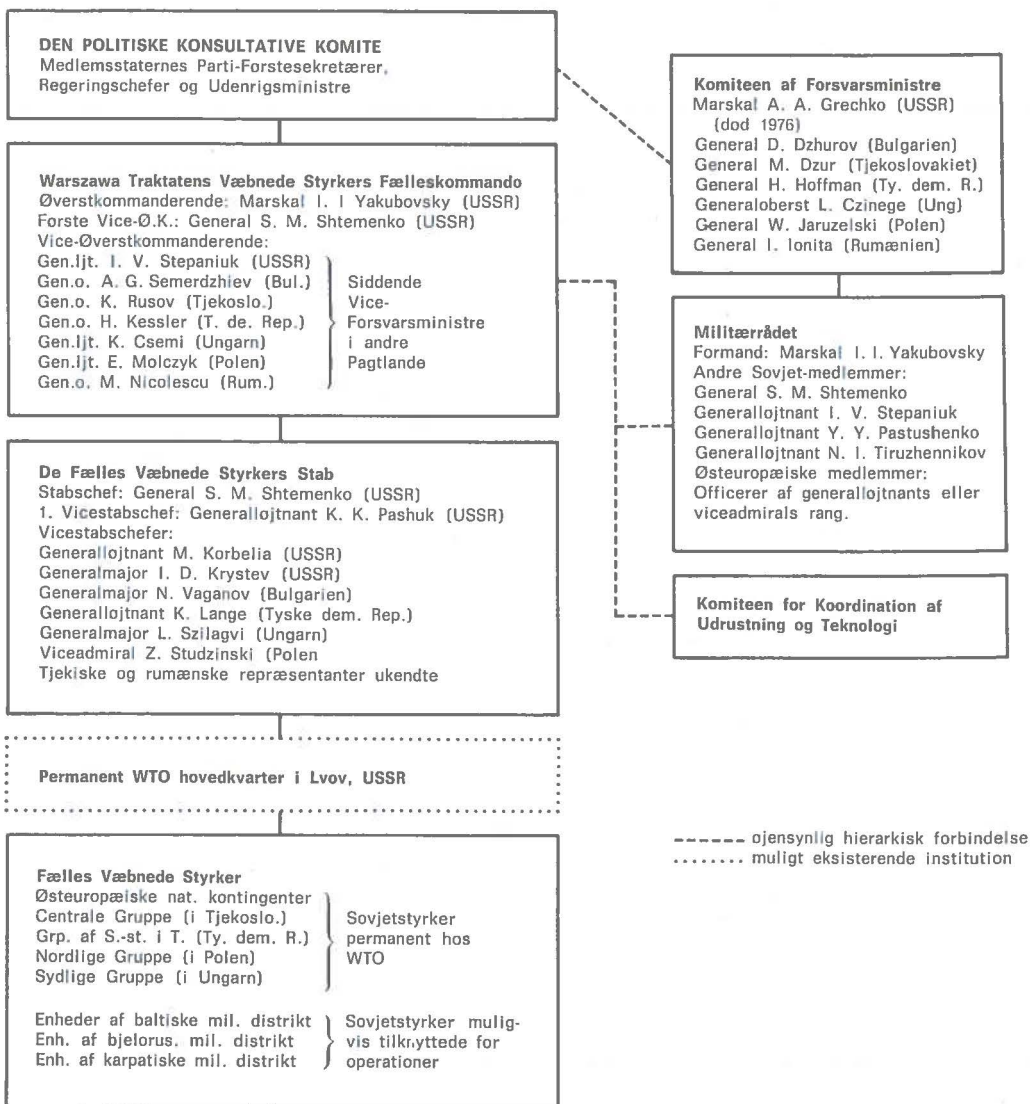
imod at Sovjetunionens allierede er en militær hemsko.

En anden analyse, som mange revisionistiske historikere i USA tilslutter sig, fremhæver „tangential sikkerhed“ som hovedelementet i Sovjets opfattelse af Warszawa Pagtens militære funktion. Her opfattes Østeuropa som en stødpude-zone mellem Sovjetunionen og de „imperialistiske lande“, navnlig Vesttyskland. Sovjets optagethed af den Nordiske Triangel (d.v.s. Den tyske demokratiske Republik, Polen og Tjekoslovakiet) og de tilgrænsende områder (Ungarn og de baltiske indfaldsveje) skyldes direkte Moskvas faste beslutning om at Sovjetunionen ikke igen skal kunne invaderes ad denne rute. Warszawa Pagten er, således lyder argumentationen, af militær betydning for Sovjetunionen i to henseender: den garanterer Sovjetunionens forsvar i de fremskudte stillinger, og ved hjælp af Sovjet-garnisonerne i Pagtlandene sikres bagtropperne. Der sikres tillige let adgang for de reserver, og det materiel, Sovjetunionen ville levere i tilfælde af at en konventionel eller taktisk nuklear krig skulle bryde ud. Selvom dette synspunkt opgraderer Østeuropas militære betydning for Sovjetunionens sikkerhed, fremstilles det dog de østeuropæiske styrkers rolle som væsentligst neutral.

I nogle fremstillinger rummer den ene eller den anden af de to nævnte tankegange en ildevarslen bedømmelse af Sovjets hensigter. Er man ude på at betragte Sovjets hensigter som aggressive, kan man naturligvis let få den militære realitet passet ind med den politiske bedømmelse. Nødvendigheden af at stationere fremskudte tropper for at kunne føre politisk kontrol med Østeuropa, eller behovet for et fremskudt forsvar, betyder naturligvis i begge tilfælde at man placerer sine tropper nærmere ved de vesteuropæiske mål. Men alle der slutter sig til de to nævnte tankegange er enige om at nedvurdere de østeuropæiske styrkers betydning for opnåelsen af Sovjets mål.

Endnu et analyse-mønster, som ikke ofte dukker op i Vestens politiske skrivelser, men

Diagram 1: Warszawa Traktat Organisationen i 1970'erne



KILDER: De væsentligste kilder indbefatter Malcolm Mackintosh, »The Warsaw Pact Today«, »Survival« (London), maj-juni 1974, s. 123; R. W. Herrick, »Warsaw Pact Restructuring Strengthens Principle of National Control«, Radio Liberty, »Dispatch« (München) 6. marts 1970, s. 6-8; A. Ross Johnson, »Sovjet-East European Relations: The Military Aspect«, Artiklen vil blive trykt i en kommende bog, redigeret af Charles Gati og udgivet af Præger; CIA, »Reference Aid: Directory of USSR Ministry of Defense and Armed Forces Officials«, Washington DC, 1974.

som dog vækker betydelig opmærksomhed hos de planlægnings-eksperter i de vestlige forsvarsministerier og i NATO, der beskæftiger sig med uforudsete situationer, finder at de østeuropæiske WTO-medlemmers styrker betyder mere for Sovjets sikkerhedsberegninger end det billedet af „politisk kontrol“ eller „tangentiell sikkerhed“ ville lade formode. Analysens tilhængere fremhæver de østtyske, polske og tjekiske styrkers placering, og deres deltagelse i Warszawa Pagt manøvrer, som bevis for at disse ville fremstå som respektindgydende modstandere i tilfælde af at vestlige styrker involveredes i konventionel eller taktisk nuklear kamp med dem.

Enkelte tilhængere af dette tredje mønster deler opfattelse med de tilhængere af de to andre, der betragter Sovjetunionen som aggressiv. Dog har alle tilhængere af det tredje mønster større respekt for ikke-Sovjet Pagtstyrkernes potentielle militære indsats, end den der næres af tilhængere af de to andre retninger.

Visse aspekter af den seneste udvikling synes at sandsynliggøre samtlige opfattelser af Sovjets mål. Sovjetstyrkernes kvantitative og kvalitative fremgang over de seneste år, og Sovjets fortsatte utilbøjelighed til at stille den mest moderne udrustning til rådighed for dets allierede, kan muligvis bestyrke påstanden om at politisk kontrol med Østeuropa er hovedfaktoren i Sovjets bedømmelse af Pagtens militære værdi. Når Moskva har placeret fem divisioner i Tjekoslovakiet, selv efter at den politiske situation der har stabiliseret sig, og når Sovjet stadig insisterer på at Pagtens fælleskommando og stab domineres af Sovjet-officerer, kunne dette opfattes som underbygning for det „tangentielt sikkerhedsmæssige“ argument. På samme måde kan de kvalitative forbedringer af ikke-Sovjet Pagt-styrkerne, set i sammenhæng med en mulig tendens henimod mere faktisk deling af kommando-myndigheden indenfor Pagten, måske bekræfte opfattelsen af at WTO er en integrerende del af Sovjets sikkerhedssystem.

Ingen af disse opfattelser kan imidlertid på helt tilfredsstillende måde forklare mønstret i de forandringer Pagten har undergået siden 1969. Mens f. eks. de nyligt stedfundne kvantitative og kvalitative opgraderinger af Sovjets WTO-styrker, og Sovjets fortsatte utilbøjelighed til at overlade dets allierede de mest moderne våben, kan siges at bekræfte gyldigheden af den „politiske kontrol“-opfattelse, aftvinger det os ikke uden videre en sådan konklusion. Man kan hævde at opgraderingen simpelthen har haft til formål at opretholde den NATO/WTO balance der var opnået forud for den periode vi her diskuterer. NATO har indført, og indfører stadig, dets egne forbedringer. F. eks. har reorganisationen af de vesttyske styrker, og iværksættelsen af de såkaldte Jackson-Nunn og Nunn ændringer m.h.t. USA-styrkerne i Tyskland væsentligt øget NATO's indsatsmuligheder siden 1971²⁷⁾. Man kan ligeledes betragte WTO-udviklingen som hovedsagelig udsprunget af bureaukratisk pression indenfor Sovjets forsvarsstruktur. På samme måde som hver af de tre nævnte opfattelser af den rolle WTO spiller i Sovjets sikkerhedsberegninger har

27) I forbindelse med diskussioner om USAs anstrengelser i de senere år for at forbedre kampindsatsmulighederne i Europa, tildes under indflydelse af Jackson-Nunn og Nunn ændringerne, se Forsvarsminister James A. Schlesingers rapport (henvist til i fodnote 15) og General Browns vidnesbyrd i „Hearings“, 1. del s. 193. Den fulde tekst af Jackson-Nunn ændringen - der søgte at udligne „ethvert betalingsbalance-underskud“ der måtte opstå som følge af stationeringen af USA-tropper i Europa ved en nedfrysning af troppernes størrelse med mindre USAs allierede øgede deres bidrag - kan findes i „Congressional Record“ (Washington DC), 25. september 1973, s. S17621. En ad hoc underkomité nedsat af Repræsentanternes Hus Væbnede Styrkers Komité, behandlede sagen i februar og marts 1974, og rapporterne derfra indeholder nyttige data om emnet i almindelighed. Se „US Military Commitments to Europe, Hearings of Ad Hoc Subcommittee, House Committee on Armed Services“, Washington DC, US Government Printing Office, 1974, særlig s. 49-50, s. 126-29 (Dr. William B. Pendergasts vidnesbyrd) og s. 175-78 (Eurogruppens kommuniké efter dens møde i Bruxelles den 6. december 1973, og General Andrew J. Goodpasters vidnesbyrd). Nunn-ændringerne til forsvarsministeriets bevilling for finansåret 1975 muliggjorde en regulering af antallet af USA-tropper gennem en formindskelse af støttepersonellet, og et øget forsvars-personnel. Det krævede fjernelsen af 18.000 støtte-personnel poster juni 1976.

deres ivrige fortalere i vestlige kredse, gælder det samme sikkert i Sovjetunionen, og Sovjets endelige mål er sandsynligvis en sammensætning, eller en blanding, af de tre opfattelser vi her har nævnt.

Sovjets politiske interesser. På det politiske område møder man for tiden, i størstedelen af den vestlige analyse, to opfattelser af Moskvas bedømmelse af Warszawa Pagtens gavnlighed for Sovjetunionen. De supplerer hinanden. Den første, og den man oftest støder på, fremstiller Pagten som betydningsfuld for Sovjetunionen i ideologisk henseende. Man er af den opfattelse at Pagten spiller en legitimerende rolle. Sovjets politiske ledere sikrer sig legitimitet i internationale anliggender, og for den måde på hvilken de fremstiller de internationale omgivelser for folket. Man henviser til den, i det store og hele sympatiske, holdning andre europæiske „socialistiske“ stater indtager. Kynikerne ville anvende ordet lydige istedet for sympatiske. Fremhævelsen af eksistensen af et „Socialistisk Commonwealth“ styrker Sovjet-ledernes politiske position, og understreger samtidig den kommunistiske ideologis idealistiske og internationale påberåbelser.

Den anden opfattelse har vestlige iagttagere ikke været tilstrækkeligt opmærksomme på. Den berører skiftevis mellemstatslige og intrastatslige områder. Hvad det mellemstatslige angår fremhæver man Warszawa Pagtens værdi som forum for kommunikation og udveksling af synspunkter. PCC-møderne giver alle parter muligheder for at lufte deres anliggender, og lufte hvad der optager dem, på en forholdsvis regulær basis – ligesom de halvårslige NATO-møder muliggør regelmæssig kommunikation mellem alliansens medlemmer.

Intrastatsligt forstærkes opfattelsen af Warszawa Pagten som en politisk organisation der fungerer på samme måde som de fleste andre politiske organisationer overalt. WTO-møderne driver de østeuropæiske parti- og regeringsbureaukratier frem. Skønt vi ikke ved meget om hvordan Sovjetunionen

og de østeuropæiske stater forbereder PCC-møderne, ved man at WTO-møder beskæftiger sig med tidsfrister for aflevering af memoranda, og for afholdelsen af instruktionsmøder, på nogenlunde samme måde som det foregår i NATOs halvårslige møder.

Udviklingen i de seneste år synes at underbygge begge de nævnte opfattelser. Når Sovjet viser villighed til at imødekomme andre Pakt-medlemmers krav om at komme til at spille en større rolle når der træffes afgørelser i forbindelse med Pagten, genspejler dette måske til en vis grad den værdi Moskva tillægger Pagten hvor talen er om at legitimere Sovjetunionens politik. Omfanget af WTO-konsultationen har været drivfjederen i alle WTO-landes bureaukratier, og de er blevet drevet med hård hånd. Den åbenbare villighed man nu oplever til anvendelse af *ad hoc* konsultationer, som f. eks. Krim-mødet, kan måske tyde på at der eksisterer en vis følsomhed overfor de mange krav om konsultation, man har stillet parti- og statsbureaukratier i tiden efter 1969.

Det østeuropæiske perspektiv. De østeuropæiske landes stilling til Warszawa Pagten holder antagelig mål med hvad der her har været sagt om Sovjets bedømmelse af Pagten, men Østeuropas faktiske bedømmelse af Pagtens formål afviger sandsynligvis noget fra den sovjetiske opfattelse. Som Østeuropæerne ser det, er Pagtens betydeligste sikkerhedsfaktor den, at den omfatter politiske, økonomiske og militære realiteter. Med hvilketomhelst socialt og politisk system der end måtte herske i Sovjetunionen, ville situationen i de østeuropæiske lande være afhængig af den store nabo i øst. De ville ikke kunne leve i virkelig sikkerhed hvis de ikke harmoniserede deres interesser med Sovjetunionens. Sovjetunionens sikkerhed, og Østeuropas sikkerhed, er med andre ord en gensidig sag – en kendsgerning der ikke har rod i ideologisk overensstemmelse, og en kendsgerning vestlige statsmænd længe har været vidende om. Den tilskyndede f. eks. Winston Churchill til at tiltræde de midler-

tidige aftaler med Stalin i oktober 1944, og den lå til grund for Vestens stiltiende godkendelse af *status quo* i Østeuropa ved CSCE-mødet forrige sommer.

Hvis de østeuropæiske landes sikkerhed er uadskillelig fra Sovjetunionens sikkerhed, kan det ligeledes siges at den østeuropæiske kommunist-elites interesse i Warszawa Pagten ofte løber parallelt med Sovjet-ledernes. Ikke blot opnår de østeuropæiske ledere, på samme måde som Sovjet-lederne, legitimitet og prestige i befolkningens øjne som følge af Warszawa Pagtens virke, men den anvendte strategi i intra-Pagt anligger, og i Øst-Vest forhandlinger i Pagtens regi, muliggør samtidig at vordende østeuropæiske ledere oplæres i international politik. Her udøves en funktion som kræver en meget delikat balance vis a vis nationale interesser. Der er faktisk tale om en slags socialisering af kadrene, og om at styrke værdier allerede udviklet hos dem, under den nationale politiske oplæring, ved at stille dem overfor et internationalt system der kan befæste de selv samme værdier. „Blok“-anligger „socialiserede“ i sandhed de østeuropæiske kommunist-eliter i Kominterns dage, og under den direkte Sovjet-intervention i Østeuropa. De anvendte metoder er imidlertid nu mere subtile, og vi vil ikke kende deres nøjagtige virkninger før vi ved noget mere om hvordan det er gået karrieremæssigt for de yngre udenrigsministerielle og forsvarsministerielle embedsmænd som nu deltager i det stigende antal intra-Blok og Øst-Vest diplomatiske kontakter.

Afslutningsvist kan det være værd endnu en gang at fremhæve at den betydning, man kan tillægge den nyeste udvikling indenfor Warszawa Pagten, har sammenhæng med tre tæt forbundne opfattelser af formålene med de politiske, militære og økonomiske institutioner der fungerer indenfor rammerne af WTO og Comecon: hvorledes man opfatter denne strukturs betydning for Sovjetunionen (1) sikkerhedsmæssigt, (2) politisk

og (3) i forbindelse med den værdi de østeuropæiske lande tillægger strukturen. Vestlig opfattelse af WTO/Comecon-strukturen er konsekvent gået i retning af at lægge ringe vægt på de udtrykkelige formål, og større vægt på de underforståede formål. Man har derfor fundet at Warszawa Pagtens og Comecons væsentligste funktioner er (1) at føre politisk kontrol med et satellit-system, (2) at rationalisere denne kontrol ideologisk og (3) at legitimere anvendelsen af hjemlig politisk magt: eliter som man ikke mente besad tilstrækkelig populær støtte til at regere alene. WTO/Comecon er blevet opfattet som værende, på højden, af kun tangentiel eller ringe betydning for Sovjetunionen. På den ene side blot som en geografisk stødpude og fremskudt forsvarslinie, der giver Sovjethæren bedre taktisk fleksibilitet. På den anden side blot som en mekanisme til sikring af økonomisk herredømme over Østeuropa – et herredømme som imidlertid alligevel ville kunne have været sikret selvom Pagten ikke havde eksisteret; (omend man isåfald havde måttet tage mindre tilslørede metoder i anvendelse).

Disse opfattelser rummer dog muligvis skævheder der kan forvanske både den øjeblikkelige sandhed og muligt opdukkende nye realiteter. De nævnte opfattelser påkalder vor analytiske mistanke, fordi de væsentligst stammer fra tiden omkring Den kolde Krig. Man kan ikke med sikkerhed afgøre om det idag er lykkedes WTO/Comecon-strukturen at fremstå som en konkret realitet der nu ligger tættere op ad det udtrykkelige formål. Heller ikke om hvorvidt WTO/Comecon nu fungerer mere i overensstemmelse med samtlige medlemmers politiske, militære og økonomiske interesser end tidligere. De ændringer af Warszawa Pagten, der er foretaget i afspændingens løb, kunne dog tyde herpå. Når vi derfor giver os af med at analysere denne struktur må vi være opmærksomme på denne mulighed, og vogte os for farerne ved fortsat at se på tingene på en måde der tidligere passede så godt ind i billedet.

Det lille NATO-hovedkvarter ligger midt i ufredens hav

Lidt nord for Kiel, på et område der tilhører den tyske marines flystyrker, ligger idag en af NATOs mindste stabe, Hovedkvarteret for de allierede Søstridskræfter i Østersøområdet eller HQ NAVBALTAP.

Staben består af 24 officerer og en civil tysk embedsmand og er organiseret i 5 afdelinger samt nogle støttefunktioner. De 24 officerer fordeler sig med 9 danskere, 9 tyskere, 3 englændere, 2 amerikanere og 1 canadier. Derudover er der en del befalingsmænd, menige og civile af forskellige nationaliteter, men selvfølgelig flest fra værtslandet. Chef- og stabschefstillingen skifter mellem danske og tyske officerer således at der altid er en dansk og en tysk officer samtidigt i de to job. I øjeblikket er viceadmiral N. F. Lange fra den danske marine chef for de allierede søstridskræfter og stabschefen er kontreadm. H. Vohs fra den tyske marine.

Baggrunden for oprettelsen af Hovedkvarteret var Forbundsrepublikken Tysklands indtræden i NATO i 1955.

SÅDAN ER OPBYGNINGEN

De tyske flådestyrker blev fra starten underlagt Chefen for de allierede flådestyrker i den nordlige del af Centralregionen (COMNAVNORCENT), medens de danske flådestyrker på dette tidspunkt var underlagt flådechefen i Nordregionen.

Da det var ønskeligt at have de danske og tyske flådestyrker under een kommando nåede man efter langvarige forhandlinger mellem NATO og nationale myndigheder i efteråret 1961 frem til den organisation vi kender idag med Enhedskommandoen (COMBALTAP) i Karup og COMNAVBALTAP med samtlige øremærkede danske og tyske flådestyrker underlagt.

Sideordnet med COMNAVBALTAP findes 3 andre kommandoer, COMAIRBALTAP for de allierede flystyrker i Danmark og Schleswig-Holstein, samt COMLANDJUT for hærstyrkerne i Jylland og Schleswig-Holstein og endelig COMLANDZEALAND for hærstyrkerne på Sjælland.

Den direkte kontrol og ledelse af de danske og tyske flådestyrker er fordelt på tre kommandoer, der bliver underlagt COMNAVBALTAP på det tidspunkt, de pågældende lande beslutter at tildele NATO deres styrker. Disse kommandoer er Flag Officer Denmark (Søværnets operative Kommando) med samtlige øremærkede danske styrker, Flag Officer Germany med de tyske styrker i Østersøen og Commander German Forces North Sea Sub-Area med de tyske styrker i Nordsøområdet.

På grundlag af fælles taktiske procedurer og den intensive fælles træning af danske og tyske styrker, kan enheder af en nation uden problemer indgå i den anden nations styrker, således at COMNAVBALTAP kan indsætte sine underlagte styrker hvor det er nødvendigt uden at behøve at tænke på hvilken nation enhederne kommer fra.

FLYTTER TIL KARUP

Lige fra etableringen af Enhedskommandoen har det været meningen at hovedkvarteret i Kiel-Holtenuau skulle flyttes til Karup, men af forskellige årsager har denne flytning trukket ud. Nu er planerne imidlertid klare, pengene bevilgede og istandsættelsen af de bygninger, hovedkvarteret skal flytte ind i, er igang, så med udgangen af november i år vil hovedkvarteret være flyttet og staben vil have til huse i samme bygningskompleks som den nærmeste foresatte kom-



Den danske chef for de allierede flådestyrker i den sydlige del af NATOs nordregion, viceadmiral Niels Lange.

mando, COMBALTAP, og med den sideordnede kommando hvormed der skal samarbejdes mest intenst, nemlig COMAIR-BALTAP. Dette vil helt givet lette arbejdsgangen på flere punkter. Ved at samle stabene kan der nationaliseres noget i støttefunktionerne, men det er ikke hensigten at ændre noget ved stabens interne organisation eller på COMNAVBALTAPs ansvarsområde.

COMNAVBALTAPs ansvarsområde dækker hele Østersøen, Sundet og Bælterne, Kattegat samt en del af Skagerak, Vesterhavet og Tyske Bugt. Et område, der med sin geostrategiske beliggenhed er af overordentlig stor betydning for såvel NATO-landene som for WP-landene.

Internationalt set betragtes de danske stræder, selvom de for en stor del hører ind under dansk territorialfarvand, som „Internationale stræder“, idet de forbinder et åbent hav med et andet. Dette medfører, at handelsskibe har fri passage, men ifølge specielle danske love og forordninger har man pålagt visse restriktioner for fremmede krigsskibes ophold og passage. Disse regler skal overholdes af krigsskibe fra såvel WP-lande som fra NATO- og neutrale lande.

KÆMPEMÆSSIG TRAFIK

Gennemsnitlig sejler der hver dag 1 større krigsskib, 25 handelsskibe og 15 større trawlere fra WP gennem de danske stræder, yderligere sejler 18 WP handelsskibe gennem Kielerkanalen. Dette betyder, at af de 250 millioner tons varer, der lastes og losses over havne i det vestlige Rusland går 40 % over Østersøhavne. Ligeledes er 40 % af havne og laste/lossekapaciteten i Vestrusland også i Østersøen. Når dertil føjes at havnene i Sortehavet og i nord ikke vil være i stand til at modtage eller afskibe den varemængde, der normalt går gennem Østersøhavne, såfremt stræderne blev lukkede, er det klart, at Rusland må være stærkt interesseret i disse farvande.

Ikke alene for de 3 WP-flåder i Østersøen, men også for den russiske Nord-flåde er

dette område under en konflikt af længere varighed af vital betydning. Der findes et stort antal forsyningsmæssige og træningsmæssige faciliteter og derudover bygges langt den største del af nye marinefartøjer i Østersøen. Dette indebærer også at 2/3 af alle reparationer udføres ved Østersøværfterne.

Nordflådens væsentligste opgave anses at være at afbryde de for NATO så vigtige forbindelseslinier mellem Nordamerika og Vesteuropa og denne opgave vil den ikke kunne løse på længere sigt uden at have adgang til baseområderne i Østersøen.

DETTE SKAL MAN GØRE

Som det fremgår af ovenstående er det ikke alene i fredstid, men også i en krigssituation nødvendigt for WP-nationerne at holde adgangsvejene til Østersøen åbne, og dette kan i en krigssituation kun med nogenlunde sikkerhed opnås ved at beherske kysterne langs stræderne. En sådan besættelse af kystegnene, det vil i virkeligheden sige størstedelen af Danmark, ville samtidigt give WP-landene den fordel, at Norge blev isoleret fra resten af NATO-landene og den ville også åbne mulighed for at WP kunne kontrollere Nordsøen og dermed standse forsyninger og forstærkninger fra England til Nordregionen.

De NATO styrker, der er øremærket til forsvar af Østersøen, er numerisk meget mindre end WPs tre østersøflåder tilsammen, men geografien i området hjælper NATO derved at dets ringe udstrækning begrænser antallet af styrker, der effektivt kan indsættes og de danske øer giver forsvareren en udmærket mulighed for med lette styrker at angribe fjender og derefter forsvinde igen.

Afstanden til NATOs luftbaser er kort og sidst, men ikke mindst vigtigt, hele området er velegnet til mineoperationer og dette afspejles i operationsplanerne, som er baseret på en intensiv brug af miner ved såvel kysterne som i gennemsejlingsfarvandene.

Til at beskytte minelægningen råder den danske og tyske marine over en lille men



Den vesttyske fregat »Lübeck«.

effektiv styrke af destroyere, fregatter og motormissil- og motortorpedobåde. Den samme styrke vil blive brugt til at forhindre minestrykningsoperationer mod minefelterne og til angreb mod enhver landgangsstyrke, der måtte forsøge et angreb på de danske øer eller Jyllands sydkyst og Schleswig-Holsteins østersøkyst.

Flystøtte til disse operationer er til rådighed fra den tyske marines flystyrker der er under COMNAVBALTAPs kommando samt fra både det danske og det tyske flyvevåben under COMAIRBALTAPs kommando. For at give dybde i forsvaret vil danske og tyske u-både operere såvel omkring Bornholm som længere østpå i Østersøen.

I Nordsøområdet er de tyske og danske flåde- og luftstyrker rede til at imødegå WP angreb på forsyningskibene til Tyskland, Danmark og Norge og iøvrigt at bevare kontrollen over dette område i nært samarbejde

med flådekommandoen for Sydnorge samt med Atlant- og kanalkommandoerne der tilsammen har ansvaret for den største del af Nordsøen.

ET TROVÆRDIGT FORSVAR

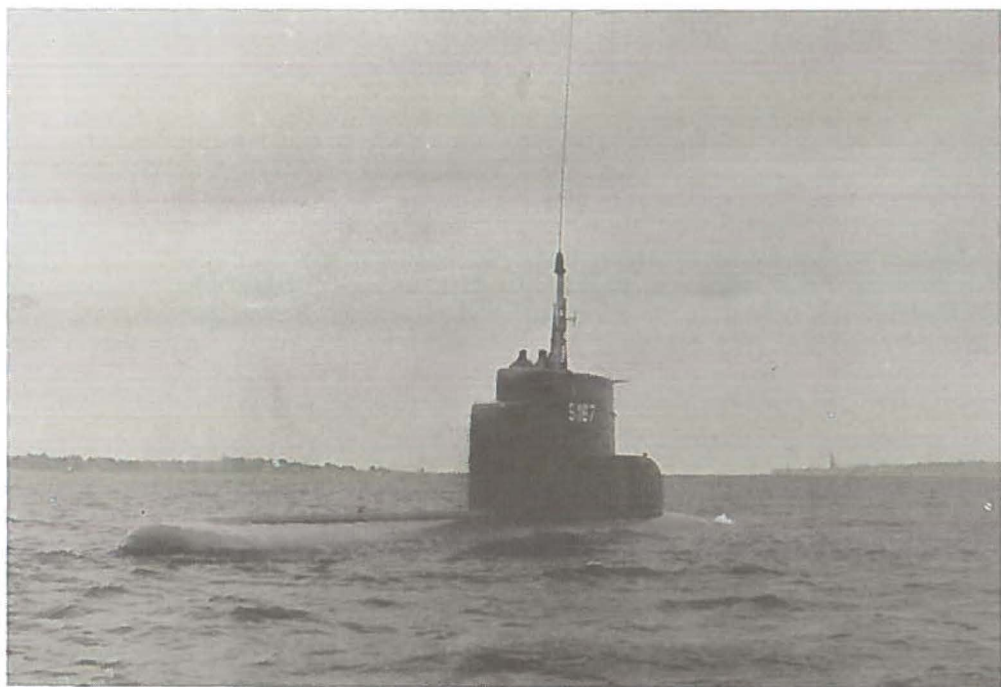
Såvel den danske som den tyske marine er midt i et nybygnings- og moderniseringsprogram. I løbet af få år vil den danske marine have modtaget 10 nye motormissilbåde og 2 minelæggere, og flere af de lidt ældre enheder vil have gennemgået en modernisering, således vil fregatterne Peder Skram og Herluf Trolle være udrustede med missiler til angreb mod overflademål og missiler til forsvar mod fjendtlige fly og missiler. Den tyske marine har netop afsluttet et nybygningsprogram på 18 u-både og 20 motormissilbåde, medens afleveringen af 10 missilbåde af en lidt større type er godt igang og destroyere af Hamburg klassen udrustes

med missiler til angreb mod overflademål.

På lidt længere sigt kommer dertil 3 nye danske korvetter, som skal bygges på Ålborg værft og 6 tyske destroyere. Ligeledes vil den tyske marines flystyrker her få udskiftet deres F-104 Starfightere med nye og avancerede fly.

Det må således siges, at selvom NATO-styrkerne i Østersøen fortsat vil være numerisk underlegne, så kan man se fremtiden i møde med nogen optimisme, dog under den forudsætning, at de igangværende nybyg-

nings- og moderniseringsprogrammer fortsætter med den styrke og fart, som det er planlagt. Bliver enkelte eller flere projekter udsat eller forhalet vil den situation meget hurtigt indtræffe, hvor NATO-styrkerne, selv med de fordele geografien har givet os, ikke vil være i stand til at opstille et troværdigt forsvar. Derved kompromitteres NATOs vigtigste opgave, nemlig ved et troværdigt forsvar i højt beredskab og ved solidaritet landene imellem at afskrække WP fra overhovedet at angribe.



Den vesttyske u-båd »U8«.